

FYNSKE AARBØGER

VIII ₃

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR FYNS STIFT
ODENSE 1964

INDHOLD

Jørgensen, Harald, landsarkivar, dr. phil.: 1864's betydning for det danske samfund	249-260
Pedersen, Ellen, adjunkt, cand. mag.: T. M. Trautner og hans erindringer	261-336
Brøndegaard, V. J., forfatter: Botanikeren Emil Rostrup i Skårup (1858-83)	337-384
Petersen, Johs. Garnæs, friskolelærer i Refs-Vindinge skole 1737-1907	385-427
Hansen, Günther, dr. phil., Köln: Den første Shakespeare-opførelse i Odense	428-435
Blomberg, Åge Fasmer: Museumsdirektør Svend Larsen ..	436-438
Blomberg, Åge Fasmer: Axel Ernst	439
Ny lokalhistorisk litteratur	440

Manuskripter, der ønskes optaget i årbogen,
bedes sendt til lektor Åge Fasmer Blomberg, gartnerboligen, Langesø,
til hvem også henvendelser i redaktionelle anliggender
samt årbøger og andre skrifter,
der sendes til Historisk Samfund, bedes adresseret.

NY LOKALHISTORISK LITTERATUR

Oluf Balslev: Degnestol og skolebænk. Odense, 1962, 99 sider.

I anledning af opførelsen af Skt. Clemens skolen har Oluf Balslev fået lyst til at fortælle om den offentlige skole i Stenløse og Fangel sogne ud fra den betragtning, at med den nye skoleordning af 1958 begynder et nyt afsnit i skolens historie i de to sogne. Forfatteren har fremdraget en mængde stof til belysning af undervisningsvæsenets udvikling, og han giver gode oplysninger om skolebygningerne og om degne og lærere. Det første vidnesbyrd om en degn i Stenløse, er fra 1308, senere betjenes sognene af løbedegne fra Odense latinske skole. Blandt sognedegnene er der grund til at fremhæve Ib Schönbergs oldefader, Samuel Friederich Schönberg, der virkede i embedet fra 1805-48, en anden særpræget skikkelse, som forfatteren trækker frem, er Ludvig Martin Biilmann, der var lærer i Fangel 1866-98. Af skolehusene i sognene er degneboligen i Fangel den ældste, den er fra 1718, og det er lykkedes Oluf Balslev at fastslå, at portbjælkens bogstaver står for degnen Rasmus Nielsen Fangel og hans hustru Anne Sophie Jensdatter. Det må hilses med glæde, at sognerådet har støttet udgivelsen af bogen, der på en så udmærket måde fortæller om det liv, der rørte sig, indenfor skolernes mure i de to sogne.

Georg Petersen: Som det var engang. Glimt fra livet i Fåborg og omegn i ældre tid, Fåborg 1963, 135 sider.

I løbet af 1963 har Georg Petersen skrevet en serie artikler om lokalhistoriske emner i Faaborg Avis og på opfordring udsendt dem i bogform. Forfatteren gør beskedent opmærksom på, at de ikke gør fordring på at have nogen større historisk værdi, men blot er en journalists forsøg på at gengive, væsentlig efter egen hukommelse, erindringer om livet i Faaborg og omegn i et tidsafsnit fra 90'erne til et stykke op i vort århundrede. Georg Petersen fortæller livligt, for eksempel i skildringen af Frederik VIII's besøg i byen, i det hele taget bedst hvor hans egne minder træder frem. I bogen møder vi et helt lille portrætgalleri af mere eller mindre bemærkelsesværdige personer. Skildringerne af nedrevne huse og ændrede gadepartier har vel nok den største interesse. Desværre er fotografierne præget af at være beregnet til dagbladspapir. Alt i alt en fornøjelig og let læst bog, der kan give et nyt slægtled i byen glimt af et Faaborg, der er forsvundet for ikke så forfærdelig mange år siden.

Blo.

FORENINGSMEDDELELSER

Søndag d. 13. maj 1963 fandt den første sommerudflugt sted. Turen gik til det skønne Rosenvold og til Vær kirke. Deltagerne samledes kl. 12.15 ved Fakkegrav badehotel, hvor man spiste den medbragte frokost. Kl. 14 samledes man på Rosenvold, hvor lensgreve Rantzau bød velkommen og derefter gav en oversigt over Rosenvolds historie gennem tiderne; efter foredraget blev der adgang til hovedbygningen, og mange fulgte med stor interesse lensgreve Rantzaus kommentarer til gennemgangen gennem stuerne og glædede sig over de mange smukke ting. Historisk Samfund beder lensgreve og lensgrevinde Rantzau modtage en hjertelig tak for al venlighed og gæstfrihed. Derefter kørte man til Vær kirke, hvor sognepræsten fortalte om kirken og dens inventar og foreviste Griffenfeldts grav. Vi beder sognepræsten modtage en hjertelig tak for den udmærkede og levende skildring af kirkens historie. I udflugten deltog c. 300 mennesker.

Første lørdagsudflugt foregik den 15. juni og gik til den nylig restaurerede Ubberud kirke, hvor Claus Bergs altertavle atter findes på sin gamle plads over alterbordet. Sognepræst Kjær gjorde rede for kirkens historie og restaurering, og Historisk Samfund takker pastor Kjær, fordi han så venligt ofrede sin lørdag-eftermiddag for vor skyld. I udflugten deltog 40 medlemmer.

Søndag d. 18. august foretog samfundet udflugt til Rudkøbing og Steensgård. Deltagerne samledes ved Ørstedspavillonen kl. 11.45, og her spiste man den medbragte frokost. Efter frokosten var der lejlighed til besøg i kirken og museet; byhistorikeren, tandlæge Chr. Kiilsgaard, fortalte om kirken, og museumsforstander Haakon Berg viste rundt i museet. Kl. 15 ankom man til Steensgård. Det var en mindededag, idet slægten Steensen den 18. august 1577 fik skødet på gården. Den nuværende ejer, ambassadør Vincents Steensen-Leth, bød velkommen og gav en oversigt over den minderige gårds historie; efter foredraget gik man ind for at se de smukke rum med de mange minger om slægten Steensen, og mange fik tid til en spadseretur i parken, hvor man nød udsigten fra Strandbakken. Historisk Samfund takker ambassadør Steensen-Leth og frue for den gæstfrihed og venlighed, vi mødte, ligeledes takker vi tandlæge Kiilsgaard og museumsforstander Berg for al hjælp ved arrangementet. C. 200 medlemmer deltog.

Lørdag d. 7. september gik turen til Sct. Jørgens kirke i Svendborg. Museumsinspektør Olaf Olsen, der leder restaureringen af den gamle spedalskhedskirke, fortalte levende og interessant om spedalskhedshospitalets skæbne og kirkens historie. I tilslutning til museumsinspektørens foredrag gav arkitekt E. Mindedal en orientering om kirken nye inventar. C. 100 medlemmer deltog.

Lørdag d. 21. september fandt den sidste udflugt sted. Den gik til Middelfart, hvor besøget ført og fremmest gjaldt Henner Frisers hus, der nu efter endt restaurering danner en smuk ramme om et af Fyns smukkeste egnsmuseer. Under vejledning af redaktør Aage Petersen aflagde man besøg i museet og senere i kirken, hvor organist Karen Rasmussen spillede for os på det nye orgel. Vi beder redaktør Aage Pedersen modtage en hjertelig tak for den gode tilrettelæggelse af besøget, og vi takker organisten for venligheden. 80 medlemmer deltog.

Lørdag d. 14. marts 1964 holdtes årsmøde og generalforsamling i Møntergården i Odense. Forinden afholdtes repræsentantskabsmøde i Den gamle Kro i Overgade, hvor man drøftede det kommende års udflugter og besluttede at forhøje det årlige kontingent til 15 kr., til gengæld får medlemmerne årbogen frit tilsendt. Kl. 15 åbnedes årsmødet, og som sædvanlig fyldte medlemmerne kirkesalen. Til dirigent valgtes advokat Kjærsgaard, Odense. Samfundets formand aflagde derpå beretning, hvori han blandt andet omtalte årets udflugter og møder, redegjorde for sommerens program og gav meddelelse om det forhøjede kontingent, der var nødvendiggjort af de stadig stigende trykningsomkostninger. Han oplyste endvidere, at Jacob Ullfeldts jordebog nu var udkommet og kunne erhverves af medlemmer til en favørpris. Formanden takkede dernæst staten, de kommunale myndigheder og private institutioner for deres støtte. Efter formandens beretning tog overbibliotekar Holck, Assens ordet og hyldede lensbaron Berner Schilden Holsten for hans ledelse af Samfundet gennem 25 år, efter formandens tak aflagde kassereren, statsaut. revisor Erik Nærø, regnskabet, der balancerede med 24434,77 kr. og sluttede med en kassebeholdning på 2248,56 kr. Til medlemmer af repræsentantskabet genvalgtes læge Ehlert, Bogense, gårdejer H. P. Hansen, Eskildstrup, museumsdirektør Svend Larsen, Odense, gårdejer Svend Frederiksen, Aasum, friskolelærer Garnæs Petersen, Refsvindinge, landsarkivar Lindberg Nielsen, Odense, og apoteker Strøbyberg, Assens. I stedet for arkivar Seesten, Sct. Clement, der ikke ønskede genvalg, valgtes adjunkt Hans H. Jacobsen, Odense, og desuden nyvalgtes konsulent Aage Lauritzen, Røde ml. pr. Ollerup. Til revisorer genvalgtes bankfuldmægtig Aage Sørensen, Odense, og bankbestyrer Lindegaard, Odense. Til revisorsuppleant genvalgtes bankassistent Due, Kerteminde.

Efter generalforsamlingen holdt landsarkivar, dr. phil. Harald Jørgensen foredrag om 1864's betydning for Danmark.

Efter foredraget samledes repræsentantskabet og genvalgte forretningsudvalget med undtagelse af friskolelærer Garnæs Petersen, der ønskede at udtræde, i hans sted nyvalgtes konsulent Aage Lauritzen, der blev medlem af skriftudvalget.

REPRÆSENTANTSKABETS MEDLEMMER

Berner Schilden Holsten, H., lensbaron, Langesø.
 Bjerre, Hans, overlæge, dr. med., Faaborg.
 Blomberg, A. Fasmer, lektor, Langesø.
 Brandt, H., cand. pharm., Faaborg.
 Dinesen, A., gårdejer, Bukkerup pr. Glamsbjerg.
 Ehlert, Knud, læge, Bogense.
 Frederiksen, Svend, gårdejer, Asum pr. Odense.
 Hansen, Kr., rentier, Birkely, Årslev.
 Hansen, H. P., gårdejer, Eskildstrup pr. Pederstrup.
 Hansen, Philip, kredsdyrlæge, Svendborgvej, Hjallesø.
 Holck, J., overbibliotekar, Assens.
 Jacobsen, H. H., adjunkt, cand. mag., Odense.
 Kiilsgaard, Chr., tandlæge, Rudkøbing.
 Lauritzen, Aage, konsulent, Røde ml. pr. Ollerup.
 Marcussen, Ove, museumsinspektør, Svendborg.
 Nielsen, C. Lindberg, landsarkivar, Odense.
 Nielsen, J. Due, restauratør, Kerteminde.
 Nærø, Erik, bankdirektør, Odense.
 Petersen, Aage, redaktør, Middelfart.
 Petersen, Garnæs, friskolelærer, Refsvindinge.
 Priisholm, K., statshusmand, Lunkebugten, Landet, Taasinge.
 Rud, Gunni, sognerådsformand, Horne.
 Stenbjerre, Knud, rektor, Nyborg.
 Strøbyberg, Jens, apoteker, Assens.
 Weber, J., overlærer, Marstal.

FORRETNINGSUDVALGET

Lensbaron Berner Schilden Holsten, Langesø, formand.	
Overbibliotekar J. Holck, Assens, næstformand.	
Revisor Erik Nærø, Odense, kasserer.	
Lektor Aage Fasmer Blomberg,	} Medlemmer af skriftudvalget.
Langesø, sekretær.	
Gårdejer H. P. Hansen, Eskildstrup pr. Pederstrup.	
Konsulent Aage Lauritzen, Røde ml. pr. Ollerup.	
Landsarkivar Lindberg Nielsen, Odense.	

IV

Ved salg til medlemmerne af de ældre årbøger m. v. gælder indtil videre følgende priser (henvendelse til sekretæren, lektor Blomberg, Gartnerboligen, Langesø):

HISTORISK AARBOG FOR ODENSE OG ASSENS AMTER

Årbog 1919, 1922-34, 1936-38, i alt 18 hæfter: 10 kr., enkelte hæfter 1 kr.
Registerhæfte til Årbog 1913-25: 50 øre.

Maaløe: Assens gennem 700 Aar: 5 kr.

Jacob Madsens Visitatsbog, i Hæfter: 2 kr., enkelte hæfter: 50 øre.

HISTORISK SAMFUND FOR SVENDBORG AMT

Årbog 1916: 5 kr. pr. stk., for så vidt eksemplarer haves (udsolgt i boghandelen).

Årbog 1918-22, 1924-37, i alt 18 hæfter: 10 kr., enkelte hæfter 1 kr. (bogladepris 2 kr. pr. hæfte).

Den Reventlowske Skole i 150 Aar: 3 kr. (udsolgt i boghandelen).

Ejnar Pedersen: Friderich Bagger til Juulskov: 1 kr. (bogladepris 2 kr.).

Albert Thomsen: Avnslev-Bovense Sognes Historie I (særtryk af Svendborg amt): 1 kr. (bogladepris 2 kr.).

Løgstrup: Danmarks ældste Præstegaard (særtryk af Svendborg amt): 1 kr. (bogladepris 2 kr.).

L. Böttiger: Vesterskjerninge, Ulbølle og Omegn: 5 kr. (udsolgt i boghandelen).

HISTORISK SAMFUND FOR FYN'S STIFT

Fynske Årbøger 1939-52: 2 kr. pr. årgang.

— — 1953-56: 5 kr.

— — 1957-61: 8 kr.

— — 1958: er udsolgt.

— — 1962-63: 10 kr.

Hans Henrik Jacobsen: Historikeren Vedel Simonsen t. Elvedgaard: kr. 10,00.

Balslev: Fra fynske Præstegaarde: kr. 3,50.

Danmarks Riges Breve, Amtsudgaven for Fyn og Lolland-Falster, II 1-3: 1 kr. pr. hæfte (ikke i boghandelen).

Blatt: Under vor Haand og Segl: 50 øre.

C. A. Christensen: Historiske Oversigter til Danmarks Riges Breve. I. hæfte 1250-1305: 50 øre.

Jørgen Hæstrup: Vaabenmodtagelser paa Fyn under Besættelsen. Kr. 3,00.

For medlemmerne gælder indtil videre følgende prisnedsættelser:

E. Kroman: Skriftens Historie i Danmark fra Reformationen til Nutiden: favørpris kr. 10,00 (bogladepris 18 kr.).

Medlemmerne kan erhverv H. H. Jacobsen: „Fast i Nød“, Fynske Livregiments historie 1614-1964, til en favørpris af 20 kr. (bogladepris 30 kr.). Bogen er

på 275 sider og rigt illustreret. Bogen fås ved henvendelse til Fynske Livregiment, Kasernen, Odense.

Dr. Hjelholts Skriftprøver fra Tiden efter Reformationen til Midten af det 19. Aarhundrede. Favørpris kr. 6,80 (bogladepris kr. 8,50).

Nygaard: Anvisning til at drive historisk-topografiske Studier. Kr. 2.00.

Helge Søgaard: Litteraturvejledning for kulturhist. provinsmuseer. Kr. 5.00.

Nationalmuseet og den lokalhist. forskning. Kr. 2.00.

Knud Prange: Heraldisk Nøgle til Nyt dansk Adelslexikon. Kr. 16.00.

H. Hansen: Opbevaring og ordning af købstadarkiver. Kr. 2.00.

Bauer: Calender for årene indtil 2200 e. Kr. 12.00 kr., indb. 14.00 kr.

Knud Prange: Heraldik og Historie. Kr. 7.00, indb. 9.00.

Ved henvendelse til Dansk Hist. Fællesforening, landsarkivet, Viborg, kan medlemmer af foreninger under D.H.F. til favørpris erhverve disse bøger.

Ved henvendelse til sekretæren, lektor Blomberg, Gartnerboligen, Langesø, kan medlemmerne købe Svendborg amts bebyggelsesnavne, udgivet af stednavneudvalget, for kr. 16 (bogladepris kr. 24).

Ligeledes kan medlemmerne ved henvendelse til Dansk Hist. Fællesforening, landsarkivet, Viborg, tegne subskription på det af Dansk Historisk Fællesforening udgivne tidsskrift *Fortid og Nutid* for 15 kr. + portopenge.

„Udvalget for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie“ tilbyder medlemmerne sine publikationer til favørpris (2/3 af bogladepris).

Udgivet eller under udgivelse er: 1. Ældre danske tingbøger. Herlufsholms birks tingbog 1616-19, 1630-33 (ca. 40 ark.). Åsum herreds tingbog 1640-48 (ca. 52 ark.). Skast herreds tingbog 1636-40 (ca. 80 ark.). Sokkelund herreds tingbog 1621-22, 1625-30 (ca. 52 ark.). Favørpris 1 kr. pr. ark a 16 sider + porto.

2. Kilder til kirke- og præstegodsets historie. Sjællands stifts landebog 1567. Favørpris 10 kr. + porto.

Jacob Ulfelds Jordebog 1588 ved Svend Gissel. Favørpris for samfundets medlemmer kr. 8,00.

Bestillinger modtages af udvalgets sekretariat, adr.: Rigsarkivet, København K.

Diplomatarium Fabriciarum III bd. indeholder en brevveksling mellem medlemmer af slægten Fabricius, der nedstammer fra Søren Jørgens Smed i Faaborg. Hovedbrevskriveren i samlingen er Hans Fabricius, sognepræst til Rudkøbing-Skrøbelev, og Frederik Ludvig Fabricius, en søn af Lauritz Fabricius, forvalter ved grevskabet Laurvigen. Interesserede medlemmer kan købe bogen, der rummer meget kulturhistorisk stof, ved henvendelse til sekretæren, lektor Åge Fasmer Blomberg, Langesø. Bogen koster 10 kr.

De eksemplarer, Historisk Samfund modtager af andre historiske amtssamfundes årbøger, deponeres i Assens Amtsbibliotek, hvor interesserede medlemmer kan låne dem.

VI

Ifølge paragraf 2 i lov om naturfredning nr. 140 af 7. juni 1937 er alle jordfaste fortidsminder såsom gravhøje, gravpladser, stendysser og bautastene, voldsteder o. lign., gamle befæstningsanlæg samt ruiner fredet; der kan af fredningsnævnene træffes bestemmelse om, at der inden for en omkreds af 100 m fra fortidsmindet ikke må opføres nogen bygning, foretages beplantning eller anden foranstaltning uden særlig godkendelse.

I den anledning anmodes samfundets medlemmer om at have deres opmærksomhed henvendt herpå og gøre deres til, at fortidsminderne bevares på sømmelig måde, og såfremt dette ikke er tilfældet, da straks give meddelelse herom til formændene for fredningsnævnene i Odense, Assens og Svendborg amter, dommer *P. R. Edvin*, Odense, dommer *Klingenberg*, Assens, og dommeren i Faaborg.

Forretningsudvalget henstiller indtrængende til medlemmerne at skaffe nye medlemmer. I betragtning af, hvor meget der gives for årskontingent 10 kr., skulle hvert medlem nemt kunne skaffe mindst eet nyt medlem.

HISTORISK SAMFUND FOR FYNES STIFT

er opstået 1939 ved sammenslutning af Historisk Samfund for Odense og Assens amter og Svendborg amts historiske samfund.

LOVE

for

Historisk Samfund for Fyns Stift.

§ 1.

Formålet for Historisk Samfund er at vække og nære den historiske interesse og at fremme studiet af den fynske øgruppes historie.

§ 2.

Dette formål søges nået:

1. Ved udgivelse af arbejder vedrørende den fynske øgruppes historie, navnlig et årsskrift, kaldet „Fynske årbøger“.
2. Ved afholdelse af møder, med foredrag fortrinsvis om emner fra landdelens historie, og ved udflugter til historisk interessante egne og steder.

§ 3.

Medlem kan enhver blive ved skriftlig eller mundtlig henvendelse til et medlem af bestyrelsen (repræsentantskabet eller forretningsudvalget) eller en af tillidsmændene. Årsbidraget er 15 kr., som opkræves ved udsendelsen af årsskriftet. Ændring af årsbidragets størrelse og opkrævningsmåden kan ske efter

repræsentantskabets beslutning. Udmeldelse må ske til kassereren inden hvert års 1. januar.

§ 4.

Styrelsen består af repræsentantskabet og forretningsudvalget.

Som medlemmer af *repræsentantskabet* indtræder i første omgang samtlige medlemmer af de to amtssamfunds bestyrelser, i alt 24. Repræsentanterne vælges på 3 år, således at der hvert år afgår en trediedel, de første to gange ifølge lodtrækning. Ved fremtidige valg, der finder sted på årsmødet, skal der tilstræbes en passende fordeling af mandaterne mellem de to amter og mellem land og by. For at muliggøre en hensigtsmæssig repræsentation for de forskellige herreder og byer kan antallet af repræsentanter forøges udover de oprindelige 24.

Repræsentantskabet vælger hvert år, umiddelbart efter årsmødet, af sin midte et *forretningsudvalg*, bestående af formand, næstformand, kasserer og sekretær samt yderligere tre medlemmer. Formanden og næstformanden skal være hjemmehørende i hver sit amt. Af forretningsudvalgets midte sammensættes et skriftudvalg bestående af to medlemmer fra hvert af de to amter.

§ 5.

Årsmødet afholdes i årets første kvartal. Her aflægges beretning om virksomheden, og det reviderede regnskab forelægges, ligesom der foretages valg af repræsentanter og to revisorer.

Regnskabet går fra 1. januar til 31. december.

§ 6.

Årsmødet bekendtgøres forud efter styrelsens skøn. Forslag, der ønskes behandlede, indsendes til formanden inden 1. januar. Lovændringer kan kun vedtages på årsmødet (eller på en ekstraordinær generalforsamling), når $\frac{3}{4}$ af de mødte medlemmer stemmer derfor.

KASSEREGNSKAB FOR ÅRET 1963

INDTÆGTER		UDGIFTER	
Beholdning	685,64	Bogtrykkeri, kliché og duplikering	13.772,64
<i>Tilskud:</i>		Foredrags- og forfatter honorar	2.825,00
Undervisningsministeriet:		Udgifter ved udsendelse, porto, telefon et cetera	4.604,42
Ordinært	850,00	Forsikring	54,00
Ekstraordinært	1.290,00	Udgifter ved generalforsamling og andre møder	390,00
	<u>2.140,00</u>	Kontingent til Dansk historisk Fællesforening ...	360,00
Assens by	50,00	Blomster og gaver.....	180,15
Bogense by	50,00		
Faaborg by	40,00	<i>Beholdninger:</i>	
Kerteminde by	100,00	Kasse	65,60
Middelfart by	100,00	Fyns Landmandsbank	556,00
Nyborg by	50,00	Fyens Disconto Kasse	6.902,05
Odense by	500,00	Giro	39,11
Svendborg by	150,00		<u>7.562,76</u>
Assens amt	100,00	÷ skyldig, Andelsbogtrykkeriet	
Odense amt	200,00	i Odense	5.314,20
Svendborg amt	200,00		<u>2.248,56</u>
Diverse institutioner og sogneråd	1.887,50		
	<u>5.622,50</u>		
Kontingenter	16.875,70		
Salg af gamle årbøger	836,36		
Godtgørelse af papirafgift	130,15		
Overskud ved udflugter	62,15		
Indvundne renter	222,27		
	<u>24.434,77</u>		<u>24.434,77</u>

Odense, den 11. marts 1964.

Erik Næroe.

Ovenstående regnskab er fundet i overensstemmelse med bøgerne, som vi har revideret. Beholdningerne er os forevist.

Odense, den 11. marts 1964.

Aage Sørensen. F. Lindegaard.